

-28
alg

147375
16-4-62 A
6047
57P

MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN

197
A
g.c.

Hoofdafdeling Bestuurlijke,
Politieke en Internationale
Zaken voor Nederlands-Nieuw-
Guinea.

's-Gravenhage, 16 april 1962.

No.: GS 9944/40269

Onderwerp:
Verslag van de reis
van de Staatssecretaris
van Binnenlandse Zaken
naar Nederlands-Nieuw-
Guinea (19 januari-6 fe-
bruari 1962).

AAN

de Heer Minister-President,
Voorzitter van de Raad van
Ministers.

Hierbij moge ik U aanbieden het uit twee delen
bestaande verslag van mijn reis naar Nederlands-Nieuw-
Guinea in de periode van 19 januari-6 februari jl.

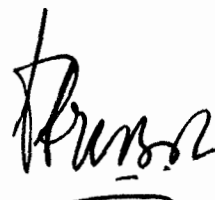
Het eerste deel bevat een drietal hoofdstukken, te
weten:

- I. een inleiding, waarin een analyse wordt gegeven van de
onder de verschillende bevolkingsgroepen in Nederlands-
Nieuw-Guinea heersende stemmingen (blz.1-9);
- II. het eigenlijke reisverslag (blz.10-41);
- III. een beschouwing van enkele belangrijke vraagstukken
(blz.42-50).

Het tweede deel bevat 21 bijlagen, waaronder de gede-
tailleerde verslagen van de verleende audiënties, welke
een indruk **kunnen** verschaffen van hetgeen de gemoederen
in Nederlands-Nieuw-Guinea bezighoudt.

Afschrift van deze brief, alsmede een exemplaar van
de beide delen van het verslag heb ik rechtstreeks aan de
andere leden van de Ministerraad doen toekomen.

DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

V E R S L A G

van een reis van de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken

Mr. Th. H. Bot

naar

Nederlands-Nieuw-Guinea

van 19 januari - 6 februari 1962

DEEL I

INHOUDSOPGAVE

DEEL I

blz.

<u>I. Inleiding</u>	1
1. Algemeen	1
2. De Europese bevolkingsgroep	1
3. De Papoea's	4
4. De Chinezen	6
5. De Toegoenezen	7
6. De Ambonezen De Kei-ezen	7
7. Conclusie	7
8. Dankwoord	9
<u>II. Reisverslag</u>	10
Doel van de reis	10
Hollandia	11
Merauke	15
Kaimana	18
Fak-Fak	19
Teminaboean	22
Sorong en Doom	23
Manokwari, Ransiki en Arfai (P.V.K.)	25
Seroei	27
Biak	28
<u>III. Belangrijke vraagstukken</u>	42
1. "Vrijwillige evacuatie" van ambtenarengesinnen	42
2. Garanties t.b.v. bedrijfsleven en scheepvaart	44
a. Bedrijfsleven	44
b. Scheepvaart	47
3. Ambtenaren-niet Nederlanders en Naturalisatie	48

DEEL II (BIJLAGEN)

1. Verslag van de informele vergadering van de Raad van Diensthoofden op 22 januari 1962 ter Gouvernementssecretarie.
2. Audiënties te Hollandia
3. Verslag inzake de bijwoning van een gedeelte van de vergadering van het College van Gecommitteerden van de Streekraad Dafonsoro op 23 januari 1962
4. Audiënties te Merauke
5. Audiënties te Kaimana
6. Motie, aangeboden tijdens een demonstratie van de bevolking van Fak-Fak voor de woning van de Resident op 27 januari 1962
7. Audiënties te Fak-Fak
8. Rede van de Voorzitter van de Streekraad Fak-Fak, uitgesproken tijdens de bijzondere vergadering van de Streekraad op 28 januari 1962
9. Audiënties te Teminaboean
10. Audiënties te Sorong
11. Verslag van de bijzondere vergadering van de Streekraad Radja Ampat op 30 januari 1962

12. Audiënties te Sorong-Doom
 13. Audiënties te Manokwari
 14. Audiënties te Ransiki
 15. Motie van de werknemers van het Houtbedrijf Oransbari
 16. Audiëntie a/b Twin Pioneer JZ-PPIJ verleend aan de heer W. Kerstens, voorzitter van de Vereniging van Kroon-
duifvliegers
 17. Audiënties te Seroei
 18. Audiënties te Biak
 19. Circulaire van G.H. Rinck N.V.
 20. Memorandum van de Directeur van Sociale Zaken en
Justitie inzake naturalisatie
 21. Gegevens van het Kantoor voor Algemene Personele Zaken
betreffende ambtenaren Nederlandse onderdanen-niet
Nederlanders.
-

I. INLEIDING

Uit de talloze besprekingen en gesprekken, welke werden gevoerd met de Gouverneur, de Voorzitter van de Nieuw-Guinea Raad, de Commandant Strijdkrachten in Nederlands-Nieuw-Guinea, de leden van de Raad van Diensthoofden, Residenten, de Commissaris voor de openlegging van het Centrale Bergland, Hoofden van Plaatselijk Bestuur, plaatselijke militaire autoriteiten, alsmede met de in audiënties ontvangen vertegenwoordigers van alle bevolkingsgroepen, van het bedrijfsleven, van zending en missie, van ambtenaren en ambtenaren-organisaties, van politieke partijen en het Nationaal Comité, van de padvinderij, van het Rode Kruis, van de organisaties Bescherming Burgerbevolking, enz. kon een vrij nauwkeurig actueel beeld worden verkregen van de stemming onder de verschillende bevolkingsgroepen, alsmede een inzicht in de achtergronden daarvan en in de problematiek welke de recente politieke ontwikkelingen met betrekking tot de Nieuw-Guinea-kwestie met zich brengen.

1. Algemeen

Als karakteristiek van de in alle geledingen van de samenleving van Nederlands-Nieuw-Guinea voorkomende stemming kan men het beste spreken van bezorgdheid, van een houding van afwachten en van wantrouwen, soms vermengd met enige ergernis of bitterheid, soms gepaard gaande met verwijten.

Wantrouwend is men allereerst ten opzichte van de uiteindelijke bedoelingen en plannen van de Nederlandse Regering en het Nederlandse parlement, maar vooral ten opzichte van zekere groepen en personen uit het Nederlandse volk. Men vreest met name, dat tengevolge van de activiteiten van laatstgenoemden, de huidige - in het algemeen een ten behoeve van Nederlands-Nieuw-Guinea als juist ervaren beleid voerende - Regering kan worden weggezonden, waardoor alles wat tot nu toe in Nederlands-Nieuw-Guinea is totstandgebracht en waarvoor men zich ginds ook persoonlijk met hart en ziel heeft ingezet, zou worden tenietgedaan en zinloos worden gemaakt.

Men meent geen staat (meer) te kunnen maken op het Nederlandse "thuisfront", vooral omdat men uit de perscommentaren en de radioberichten concludeert tot een groot verschil tussen de door de Regering uitgestippelde beleidslijn en de publieke opinie. De Nederlandse voorstellen van september 1961 in de Verenigde Naties, de bereidverklaring daarbij ook eventueel de Nederlandse strijdkrachten te zullen terugtrekken, het laten vallen van de prealabele voorwaarde van erkenning van het zelfbeschikkingsrecht door Indonesië alvorens met dit land besprekingen aan te vangen, deden bij herhaling de vraag rijzen in de Europese gemeenschap wat de volgende eenzijdige concessie van Nederland zou zijn en waar de grens daarvan lag, indien deze althans nog mocht bestaan. De indruk voorts, dat de meerderheid van het Nederlandse volk niet achter de Regering zou staan, werd in Europese kring bovendien versterkt door brieven van familieleden uit Nederland (soms vergezeld van het benodigde bedrag voor een retourbiljet), waarin wordt aangedrongen op spoedig vertrek "omdat het toch binnenkort is afgelopen".

2. De Europese bevolkingsgroep

In het algemeen wenst men gaarne zijn werk in Nederlands-Nieuw-Guinea te blijven voortzetten en men verricht ook nog steeds met animo en toewijding zijn werk: men ziet allerwegen in toenemende mate concrete resultaten van het opbouwwerk over de afgelopen 10-12 jaar, alsmede een groeiende positieve reactie daarop van de Papoea.

Daartegenover manifesteert zich echter tegelijkertijd een opvatting, dat het eenmaal begonnen werk een (snel) aflopende zaak zal (kunnen) zijn, niet slechts als gevolg van een eventuele Indonesische agressie (waarvoor de vrees in het algemeen betrekkelijk binnen de perken bleef), doch vooral als gevolg van het door de Nederlandse Regering in september 1961 in de Verenigde Naties geëntameerde beleid van Internationalisatie van de bestuursvoering over Nederlands-Nieuw-Guinea. Is men bereid eventueel offers te brengen voor de Nederlandse zaak (als hoedanig dus het onder

Nederlands beheer verder tot ontwikkeling brengen van land en volk van Nederlands-Nieuw-Guinea tot het ogenblik, waarop de Papoea's een vrije en onbedreigde keuze over eigen toekomst kunnen doen, wordt ervaren), geheel anders wordt de houding wanneer "Nederland er toch over een half jaar of zeker vóór eind 1962 uittrekt".

Het plan tot internationalisatie werkt in Nederlands-Nieuw-Guinea weinig inspirerend; ook de praktische uitvoerbaarheid daarvan (o.a. door taalmoeilijkheden) werd in twijfel getrokken; men is in het algemeen overtuigd, dat slechts een voortzetting van het bestuur - onder welke titel dan ook - met een overheersend Nederlands stempel enige garantie voor Nederlands-Nieuw-Guinea inhoudt voor een ontwikkeling met hetzelfde tempo als thans plaats vindt.

Men zou daarom de houding van vele Nederlanders in Nederlands-Nieuw-Guinea in eerste aanleg eerder kunnen omschrijven als verontrust en teleurgesteld c.q. verontwaardigd over de houding van bepaalde delen van het Nederlandse volk dan direct bevreesd voor eigen leven en veiligheid. Dit laatste is veeleer gevolg dan oorzaak. Men is geërgerd over het gebrek aan werkelijke concrete belangstelling van Nederlandse zijde, zowel ten aanzien van het wel en wee van eigen persoon en goed van de eigen landgenoten in Nederlands-Nieuw-Guinea, als ten aanzien van het dagelijks als objectief waardevol en nuttig ervaren werk, waarvoor men zich naar Nederlands-Nieuw-Guinea heeft begeven en dat men met enthousiasme aldaar verricht, doch dat "om allerlei Nederlandse partijredenen, die met de zaak zelf niets hebben te maken, lichtvaardig in de waagschaal wordt gesteld of verraden".

Kan men stellen, dat de gemiddelde Nederlander als het ware meer zijdelings bij deze ontwikkeling van zaken is betrokken, in Nederlands-Nieuw-Guinea is eenieder dag en nacht ermee bezig, mede omdat - behalve de eigen toekomst - ook de veiligheid van eigen persoon en bezittingen op het spel staat.

Ondanks alles echter is men daarnaast in Nederlands-Nieuw-Guinea - nog steeds - overtuigd, dat men als representant van Nederland en van alles wat het Westen aan geestelijke en materiële waarden en vooruitgang betekent, in dit deel van de wereld optreedt. Men ervaart persoonlijk, dat men aan dit achtergebleven gebied en aan dit onderontwikkelde volk (hetwelk bovendien zo bijzonder positief daarop reageert) niet alleen iets waardevols biedt, doch dat men aldus tevens een bijdrage levert aan het uitbreiden in de wereld van het domein van de vrije democratie en de geestelijke en materiële vooruitgang van de menselijke persoon. Verschillende malen vroeg men mij bijvoorbeeld ook, of de Nederlandse Regering laatstgenoemd aspect - "dat toch voor de gehele vrije wereld van belang moet worden geacht" - wel met voldoende nadruk bij de Verenigde Staten e.a. had naar voren gebracht. Impliciet lag in dergelijke vragen tevens de suggestie besloten, dat indien de Nederlandse Regering de Verenigde Staten van een en ander niet voldoende zou kunnen doordringen, de zaak als verloren moest worden beschouwd en betrokkenen dan a fortiori aan eigen veiligheid en verdere toekomst behoorden te denken, in stede van daartelende passief op de fatale ontknoping te wachten.

Zij, die aldus spraken, evenals de velen, die - eventueel iets genuanceerder - meenden, dat binnenkort, om welke reden dan ook, de eigenlijke zin van hun aanwezigheid en werk ginds dreigt weg te vallen, zijn in de eerste plaats om deze redenen minder geneigd risico's te nemen voor de hun resterende periode. Zij wensen onder deze omstandigheden geen (bijzondere) gevaren te lopen, hebben bezwaren om op tournee te gaan, missen de energie om nieuwe plannen te entameren en vragen tegelijkertijd garanties en verzekeringen tegen alles, tot soms in het onredelijke toe. Sommigen vertrouwen tenslotte niemand en niets meer en het gerucht en de argwaan beheersen hen nog slechts, zeker in een samenleving waar geen pers is en de autocratische bestuursstructuur een soepel contact tussen overheid en burgerij niet vergemakkelijkt. Aldus ontstaat een vruchtbare bodem voor paniek en moet het bestaande evenwicht labiel worden genoemd.

In een dergelijke negatieve geestesgesteldheid past het, dat men de mogelijkheid van effectieve weerstand van de Nederlandse strijdkrachten gaat verkleinen en niet (meer) gelooft, dat het gouvernement evacuatiemaatregelen heeft voorbereid dan wel deze tijdig zal kunnen tenuitvoerleggen; men staat argwanend tegenover de inhoud van de Wet op het Bijstandkorps; het aantal liquidaties van Postspaarbankrekeningen stijgt snel, het aantal personen dat injecties haalt (vereist in verband met terugkeer naar Nederland) is abnormaal groot; meubilair en persoonlijke waardeobjecten worden naar Nederland gezonden etc.

Ongetwijfeld vormt de hier geschetste stemming in deze extreme vorm meer uitzondering dan regel, maar velen ondergaan er indirect de invloed van en men behoeft zich voor de toekomst geen illusies te vormen over het morele weerstandsvermogen in Nederlands-Nieuw-Guinea, indien het moreel in Nederland niet op korte termijn wezenlijk verbetert. Het merendeel van de Nederlanders in Nederlands-Nieuw-Guinea blijkt de bluf en de koude-oorlog-taktiek van Sukarno c.s. wel te doorzien en met name, dat deze niet in de laatste plaats is gericht op het moreel van het Nederlandse volk. Men vraagt zich daarbij echter telkens weer verbijsterd af, waarom het Nederlandse volk - terwijl het in feite zo ver van het terrein, waarom de strijd gaat verwijderd is - zo vatbaar is voor deze ondermijnende Indonesische propaganda en - vooral in zijn pers - dikwerf zo défatistisch reageert. Men vraagt zich daarbij tevens af, waarom de Regering hiertegen niet meer doeltreffend optreedt. Uit het stilzwijgen op dit laatste gebied meent men dan weer te kunnen afleiden, dat "dus" de Regering zelve aarzelt en niet stevig in haar schoenen staat; de noodzaak tot zelfbeheersing van de Regering in verband met de besprekingen met Oe Thant in New York onderkent men daarbij niet. Telkens weer blijkt, dat men juist uit Nederland een bevestiging wenst te horen van de (in het algemeen nog steeds bestaande) eigen wil om - uiteraard zolang zulks redelijk verantwoord is - normaal door te gaan en stand te houden. Herhaaldelijk stelde men dan ook, dat zulks met meer ruggegraat en met name zonder de inmenging van de soms als landverraderlijk gekenschetste extra-parlementaire oppositie, welke de toekomst van de eigen landgenoten hier bovendien ondermijnt, ook mogelijk zou (moeten) zijn.

Het succes van de Koninklijke Marine op 15 januari bij het treffen bij de Vlakke Hoek, bleek de inwoners van Nederlands-Nieuw-Guinea, van welke landaard dan ook, weliswaar duidelijk een morele "uplift" te hebben gegeven, doch hier en daar vroeg men argwanend, of een eventuele volgende infiltratiepoging, of b.v. een terreurbombardement - afgezien van de eigen alsdan eventueel penibele situatie - voor Nederland een reden zou kunnen zijn om te capituleren, in welk geval men dan opnieuw geen vertrouwen in de huidige standvastigheid of toezeggingen van de Regering (en derhalve evenmin in de zin van de eigen toekomst) meende te kunnen hebben en aan tijdige veiligstelling van eigen toekomst de voorkeur wenste te geven.

Zonder overdrijving of kunstmatige interpretatie van hetgeen in deze groep te beluisteren viel, moet worden geconcludeerd, dat de woorden maar vooral de daden van Nederland - d.w.z. van de Regering en van het parlement, van de pers en van het volk in het algemeen, welke overal nauwlettend worden gevolgd en becommentarieerd - voor de in Nederlands-Nieuw-Guinea bestaande-ongetwijfeld enigszins gespannen en nerveuze-situatie, van doorslaggevend gewicht zijn. Zolang Nederland niet slechts in woorden, maar metterdaad (zenden van militaire, vooral maritieme versterkingen, het verstrekken van garanties op verschillend gebied, het beter regelen van de status van de verschillende bevolkingsgroepen e.d.) bereid blijkt om door te zetten, zal men dit in Nederlands-Nieuw-Guinea niet slechts met vreemde begroeten, maar daarop positief reageren en met verdubbelde ijver verder werken. Omgekeerd werkt het tegendeel extra verlamdend; momenteel overheerst echter twijfel aan de vaste wil terzake bij de massa van het Nederlandse volk en dientengevolge aarzelt men in Nederlands-Nieuw-Guinea ook.

In dit verband dient tenslotte nog vermeld te worden de evaluatie in Nederlandse kring in Nederlands-Nieuw-Guinea van de reactie van de Papoea op een eventueel afbreken van de Nederlandse activiteiten in Nederlands-Nieuw-Guinea, dan wel op het - om welke reden dan ook, of onder welk voorwendsel of achter welke façade dan ook - de facto uitleveren van de Papoea aan Indonesië. Kort samengevat heerst unanimititeit, dat zulks door de Papoea zal worden geïnterpreteerd als verraad van Nederlandse zijde. Men maakt zich in dat geval in brede Nederlandse kring geen illusie over de woede-uitbarsting, welke dan van Papoeazijde allereerst tegen de ginds woonachtige Nederlanders zal zijn gericht, x) doch zich, eenmaal begonnen, vervolgens ook tegen de andere bevolkingsgroepen zal keren, op grond van de reactie dat zij alsdan alle Nederlandse beloften van 10 jaar, elk toekomstperspectief (dat zich voor hen steeds duidelijker en aantrekkelijker begint af te tekenen) als voos en vervlogen zullen ondervinden.

3. De Papoea's

Scherp en duidelijk was telkens weer het beeld, dat de gemiddelde Papoea met een keur van argumenten wist te presenteren van de huidige situatie en de toekomst, zoals hij deze wenst en niet wenst. Men bleek niet alleen in alle door mij bezochte plaatsen uitermate goed op de hoogte van de actuele politieke ontwikkeling - welke men zowel via de Australische en de Nederlandse zenders als via radio Djakarta en radio Makassar bleek te beluisteren (en vooral ook onderling te bespreken en te verwerken) - doch ook van wat er onder de Europeanen - wier faits et gestes nauwkeurig worden gevolgd - omgaat.

Kort samengevat komt deze visie er op neer, dat men nadrukkelijk het door Nederland in 1950 in gang gezette ontwikkelingsproces - waarvan men alom in toenemende mate de concrete resultaten waarneemt en persoonlijk ervaart - integraal wenst voortgezet te zien; algemeen bleek men beducht, dat de economische vooruitgang, de betere huisvesting, het zich gestaag uitbreidende onderwijs, de rust en orde welke alom heersen, het steeds meer zelf op verschillend niveau bij deze ontwikkelingsarbeid betrokken worden (via dorpsraad, streekgemeenschap en laatstelijk ook via de Nieuw-Guinea Raad), ernstig zouden worden verstoord door een statuswijziging van Nederlands-Nieuw-Guinea.

Men wees dan ook in het algemeen niet alleen categorisch voorshands elke statuswijziging van het gebied af tot men verder zou zijn ontwikkeld, maar verklaarde ook meermalen onomwonden, dat het de plicht van de Nederlandse Regering was hen niet te laten terugvallen in het primitieve stadium, waaruit Nederland land en volk van Nederlands-Nieuw-Guinea, praktisch eerst sinds 1950, was begonnen op te heffen.

Men schroomde niet daarbij soms scherp verwijtend te vragen hoe het mogelijk was, dat de Nederlandse Regering toeliet, dat personen en groepen in Nederland, "een democratische en economisch welvarende staat", overdracht van de Papoea's en van Nederlands-Nieuw-Guinea bepleitten aan een half communistische dictatuur en een economische chaos; de woorden "verraad" en "schending van beloften" zijn hierbij van Papoeazijde enige malen gevallen.

Ook de houding van de Verenigde Staten, alsmede de vraag of de Nederlandse Regering wel voldoende duidelijk aan de Regering van de Verenigde Staten had duidelijk gemaakt waarom het in het onderhavige geval in werkelijkheid ging (democratie en vooruitgang in een gebied waar deze tot voor kort niet bestonden versus inlijving bij een totalitair regiem, dat zijn huidige territorium niet eens tot ontwikkeling kan brengen en dat bovendien door die inlijving bepaaldelijk niet van instelling zal veranderen) werd nu en dan ook van Papoeazijde kritisch besproken.

- Duidelijk -

x) In Teminaboean hadden de Papoea's ter gelegenheid van het bezoek van o.g. zelfs een spandoek van deze strekking willen meevoeren!

Duidelijk bleek bij dit alles, dat het woord zelfbeschikking, dat in de vijftiger jaren aanvankelijk nog een vaag begrip bij weinigen was, bezig is geleidelijk, doch in steeds sneller tempo een algemeen nationalistisch ideaal te worden. De voorlichting voor de democratisering van het bestuur via dorpsraden, streekgemeenschap en Nieuw-Guinea Raad, evenals voor verbeterde landbouwmethoden, de studieclubs, alsmede de sinds tientallen jaren werkzame kerstening hebben hiervoor in brede lagen een ontvankelijke bodem voorbereid.

Dat in dit groeiende Papoea-bewustzijn in het algemeen een anti-Indonesische inslag aan het daglicht treedt, kan - naar bleek - voor een niet onbelangrijk deel worden verklaard uit de aard en de toon van de Indonesische aanspraken en eisen ten aanzien van Nederlands-Nieuw-Guinea. Deze bedreigen direct de door de Papoea's zozeer begeerde verdere ontwikkeling; dagelijks kan men bovendien zelf over de radio de leugens van radio Djakarta en radio Makassar verifiëren met de feitelijke toestand waaronder men in Nederlands-Nieuw-Guinea leeft; ook de herinneringen, welke men aan vroegere ervaringen met Indonesië heeft gehad (Sultan van Tidore) evenals het Javaanse superioriteitsgevoel tegenover "de zwarte kleine Papoea's" schijnen hierbij tevens een rol te spelen en de Papoea's - zoals mij o.a. in Manokwari bleek - bepaaldelijk niet a priori voor Indonesië in te nemen. Anderzijds speelt bij een en ander ongetwijfeld ook een rol het feit, dat Nederland, als bringer van de vooruitgang, min of meer daarmee wordt geïdentificeerd; het beeld van de vader, die nog niet de hand van het nog niet volgroeide en mondige kind mag loslaten, hetwelk ik enige malen te horen kreeg, spreekt in dit verband een duidelijke taal.

Kan men veilig stellen, dat er in het algemeen een soort verbeterd verzet en strijdlust x) heersten om in elk geval niet onder het regime van Sukarno te komen (de rekestes, petities, spandoeken etc. laten terzake geen twijfel over), tevens is men zelf in Papoeakring ook beducht voor het ontstaan van een Congo-situatie ingeval Nederland zou worden gedwongen te vertrekken.

Opvallend was deze waarschuwing tegen eigen verdeeldheid en zwakheid (waarvoor overigens bij Europeanen, Chinezen, Ambonezen etc. eveneens zeer grote beduchtheid bestaat, zie elders), welke men echter tevens vaak omsmeedde tot argumenten voor de noodzaak van bestendiging van de huidige status.

De beelden, ontleend aan de eigen levenssfeer welke men bij deze openhartige gesprekken telkens weer gebruikte, bevestigden mijn indruk, dat een en ander niet slechts een leuze van "enkele vooraanstaande Papoea's" is, doch een - ongetwijfeld tot enkele eenvoudige grondwaarheden herleide - persoonlijk verwerkte overtuiging en geestesinstelling; men klampt zich hieraan - mede voor eigen persoonlijke toekomst in ruimere zin - met simpele en koppige overtuiging vast.

Mijn overal steeds weer herhaalde betoog, dat het Regeringsbeleid beoogt enerzijds het door hen zozeer op prijs gestelde ontwikkelingsproces veilig te stellen, doch zulks - gezien de daarbij in het bijzonder van Indonesische zijde ondervonden moeilijkheden - tezamen met of via andere landen te doen, werd verstandelijk begrepen en zal ongetwijfeld ook wel worden geaccepteerd, mits tezamen op de juiste wijze gepresenteerd; een positieve waardering voor deze oplossing trof ik evenwel nergens aan, wel een ontnuchterd berusten gemengd met argwaan, juist ook omdat het politieke aspect (nog) niet dominerend is en materiële vooruit-

- gang -

x) Overal vroeg men o.g. om het verstrekken van wapens aan de Papoea's en het uitbreiden van het Papoea Vrijwilligers Korps, teneinde zich ook zelf metterdaad te kunnen verzetten tegen de Indonesiërs.

gang prevaleert.

Naast de overal duidelijk aan het licht tredende anti-R.I.-gezindheid, welke ook de eerste dag in Fak-Fak werd gedemonstreerd, vond aldaar op de tweede dag van mijn verblijf een pro-R.I. betoging plaats; uiteraard heb ik deze op dezelfde wijze bejegend als de anti-R.I.-demonstratie van de vorige dag. Zo werd een tweetal vertegenwoordigers van de pro-R.I.-groepering, de Gerakan Rajat Irian Barat (G.R.I.B.) - welke overigens door een groot aantal anti-R.I.-betogers stilzwijgend werd gadeslagen - door mij ontvangen, terwijl over het door hen aangeboden geschrift gedurende een half uur van gedachten werd gewisseld. Mijnerzijds werd daarbij het voordeel van te leven in een democratische rechtsorde, waar een ieder vrij zijn overtuiging mocht en kon uitdragen - mits binnen de perken van de wet en de handhaving van rust en orde - onderstreept. Dit thema heb ik de volgende namiddag op het havenhoofd in Sorong bij gelegenheid van de daar gehouden anti-R.I.-betoging nog eens onderstreept, in dier voege, dat ik op dit uiterste westelijke deel van het eiland de vrijheid voor het uitdragen van elke overtuiging - ook als deze afweek van de numeriek overheersende (i.c. in Sorong de anti-R.I.-groep) - stelde als een goed, dat het Nederlandse Gouvernement en de Nederlandse Regering in het gehele gebied hooghield en zou handhaven en beschermen.

Ook in Seroei - waar voor- en tegenstanders van de R.I. zolang op elkander hadden zitten te wachten, dat aldaar (als enige plaats) geen enkele demonstratie plaatsvond, heb ik eveneens een uitvoerig gesprek gehad met een drietal vertegenwoordigers van een pro-R.I.-groep, de Partai Kemerdekaan Indonesia Irian (P.K.I.I.).

Dezen verklaarden in de loop van het gesprek grote waardering te hebben voor het Nederlandse culturele en sociaal-economische opbouwwerk, dat vooral voortgang moest hebben, doch in politiecijs met de Nederlandse Regering van opinie te verschillen. Ik heb tijdens het gesprek doen uitkomen, dat dit laatste verschil minder groot zou kunnen blijken te zijn dan betrokkene wellicht dachten, wanneer zij de volledige betekenis door-dachten van het Nederlandse beleid, dat een beslissing in politiecijs nu juist uiteindelijk aan henzelf wenste over te laten en elke vrije keuze loyaal zou honoreren en helpen ten uitvoer leggen. Afgesproken werd met deze groep, dat men in open geest bij gelegenheid nog eens een nadere gedachtenwisseling terzake met het Hoofd Plaatselijk Bestuur c.q. de Resident Geelvinkbaai zou hebben.

4. De Chinezen

Onder de Chinezen heerst een stemming van bezorgdheid over hetgeen hun te wachten zal staan indien het Nederlandse bewind over Nederlands-Nieuw-Guinea zal worden beëindigd, in het bijzonder indien dit zal geschieden in de vorm van overdracht van het gezag aan Indonesië. Men is daarbij niet slechts de bejegening van Chinese handelaren in Indonesië indachtig, maar is - de felle anti-Indonesische gezindheid van de Papoea's kennend - evenzeer beducht voor het ontstaan van een Congo-situatie, wanneer de sentimenten van een zich verraden voelende bevolking hoog oplaaien.

Ook in geval van voortijdige overdracht van bestuur aan of overname van de Souvereiniteit door de Papoea's zelf vrezen de Chinezen voor plundering van hun winkels en geweldpleging tegen hun vrouwen, in welke richting in sommige plaatsen reeds bedreigingen van Papoea-zijde zijn geuit.

Overal waar deputaties uit de Chinese bevolkingsgroep werden ontvangen werd uiting gegeven aan deze bezorgdheid en gevraagd om bescherming van leven en goed c.q. tijdige evacuatie.

Enkele kapitaalkrachtige Chinezen hebben hun gezinnen reeds naar het buitenland (Singapore, Hongkong) gezonden.

Er zijn verschijnselen, die erop duiden, dat met name grotere importen handelsondernemingen liquidatie van hun bedrijven voorbereiden: importen worden gecancelld, voorraden niet of slechts in beperkte mate aangevuld en de aldus vrijkomende gelden naar het buitenland overgemaakt.

Uit kringen van de Chinese middenstanders, die zich vaak nauw verbonden voelen met het land, is te kennen gegeven dat men gaarne bereid is de zaken voort te zetten, indien de overheid door het verstrekken van garanties een redelijke verzekering tegen molestschade mogelijk maakt. Zolang een dergelijke voorziening niet is getroffen ziet men zich genoodzaakt de voorraden tot een minimum en het assortiment tot de meest noodzakelijke levensbehoeften te beperken. Luxe-artikelen worden niet meer gevoerd. Deze situatie werkt deprimerend op de samenleving.

5. De Toegoenezen

De Toegoenese Christenen in Hollandia vormen een bijzondere, zeer gezagsgetrouwe groep. Herinnerend aan de bittere ervaringen, door deze groep voor en na de soevereiniteitsoverdracht in Indonesië opgedaan, deed hun woordvoerder ter audiëntie in bewogen bewoordingen een beroep op de Nederlandse Regering hen niet in de steek te laten, indien overdracht aan Indonesië zou plaats hebben.

Voor een ontwikkeling in die richting wordt gevreesd, met name door de houding van het "thuisfront" in Nederland.

Aangedrongen werd op een spoedige afdoening van de voor de gehele groep ingediende collectieve naturalisatie-aanvraag. Men wil zich, als een verblijf in Nederlands-Nieuw-Guinea niet langer mogelijk wordt geoordeeld, met steun van Nederland uiteindelijk in Suriname vestigen.

6. De Ambonezen

De Kei-ezen

De woordvoerders van deze bevolkingsgroepen gaven uiting aan de in hun kringen heersende bezorgdheid voor hun veiligheid ingeval van beëindiging van het Nederlandse bestuur over Nederlands-Nieuw-Guinea en verzochten om beschermingsmaatregelen c.q. evacuatie in tijd van nood. De bezorgdheid betreft niet slechts het van buiten dreigende gevaar; men vreest ook gevaar van de zijde van de Papoea's, met name bij een overdracht aan Indonesië.

Onder de Ambonezen heerst voorts een enigszins gespannen en nerveuze stemming als gevolg van het optreden van de leden van de RMS-groep. Deze achten in sommige gevallen blijkbaar de tijd gekomen voor het ontplooiën van een verhoogde activiteit.

Er is bepaald sprake van een verscherpt antagonisme tussen RMS-aanhangers en Indonesisch gezinde Ambonezen.

Voorts richt de activiteit van de RMS zich hier en daar (o.a. te Merauke) op een toespitsing van het conflict tussen Nederland en Indonesië. In dit licht moeten bijv. de demonstraties met aanbieding van bloemen worden gezien, welke door RMS-groepen werden gehouden bij aankomst van ondergetekende op de vliegvelden van Sentani en Merauke, waarbij een beroep op de Nederlandse Regering werd gedaan de RMS-belangen bij de Verenigde Naties voor te staan. (Voor nadere details moge worden verwezen naar hoofdstuk II van dit verslag).

Tenslotte wordt getracht ook de Papoea's voor het RMS-karretje te spannen door het stimuleren van de onder hen levende anti-Indonesische gevoelens.

Ten aanzien van de Kei-ezen kan worden gesteld, dat, niettegenstaande bij velen hunner bestaande pro-Indonesische gezindheid, aan hun bereidheid tot positieve medewerking aan de ontwikkeling van land en volk van Nieuw-Guinea niet hoeft te worden getwijfeld.

7.a. Concluderend kan worden gesteld, dat vrijwel algemeen van Papoeazijsche met toenemende kracht en duidelijkheid uitdrukking wordt gegeven aan de wens naar veiligstelling en uiteindelijke verwezenlijking van het zelfbeschikkingsrecht; dit bleek voor hen in het algemeen identiek met voorshands voortgezette Nederlandse leiding.

Opvallend hierbij is bovendien de uitgesproken voorkeur voor de Westerse beschavingssfeer - welke overigens het gehele Pacificgebied kenmerkt - en een zekere afkeer van de Aziatische levenssfeer. Ongetwijfeld speelt

hierbij, naast het bestaande rasonderscheid, ook de godsdienst een belangrijke rol; in de eerste plaats immers is men nu eenmaal - een enkele uitzondering daargelaten - geen islamiet, noch van traditie, noch als recent bekeerde; bovendien is het grootste deel van het onder direct bestuur staande gebied geheel gekerstend en tenslotte is men in feite ook in elk ander opzicht zeer abrupt vanuit de primitieve levenssfeer plotse-ling in de westerse geplaatst.

Het resultaat is, dat de thans westers georiënteerde en van nature reeds sterk individualistische Papoea expressis verbis aan Nederland het recht ontzegt hem zonder meer, en zeker zonder zijn instemming, "over te dragen" aan een geestelijk en materieel milieu, dat het zijne niet is en dat hij niet wenst: het anti-westerse, semi-communistische, dictatoriaal geregeerde en op de rand van de economische chaos balancerende Indonesië (qualificaties gebruikt door de Papoea's).

Dit betekent, dat het zelfbeschikkingsrecht, dat wellicht in de eerste jaren na 1949 nog slechts door één betrekkelijk kleine groep prominente Papoea's (als b.v. Ariks, Kaisiepo, Jouwe) werd gedragen, x) thans snel bezig is een algemeen en als zodanig herkenbaar en doorleefd Papoea-nationalisme te worden, geladen met anti-Indonesische sentimenten.

Een dergelijke historische ontwikkeling kan - naar de recente geschiedenis overal ter wereld heeft geleerd - niet zonder ernstige consequenties voor het ontstaan van een Congosituatie worden genegeerd; elke oplossing van het geschil met Indonesië over de toekomst van Nederlands-Nieuw-Guinea zal met het bovenstaande terdege rekening hebben te houden.

Intussen baart de houding van het Nederlandse thuisfront de Papoea's ernstige zorgen en de vrees is gewettigd, dat zij binnen afzienbare tijd niet meer genoeg zullen nemen met beloften en toezeggingen van de Regering, waarin men overigens momenteel nog oprecht vertrouwen heeft. Men wenst terzake geen risico's te lopen en toetst de woorden der Regering aan haar daden en met name aan de betekenis daarvan voor hun eigen toekomst ("wat gebeurt er als deze Regering tot aftreden zou worden gedwongen" was een veel gehoorde vraag).

Met name wenst men tegenover de Indonesische bedreigingen een vastberaden Nederlands machtsvertoon; zulks temeer, omdat men de Nederlandse bereidheid - zoals deze o.a. in de in september jl. in de Verenigde Naties ingediende voorstellen tot uiting is gekomen - om tot een vreedzame oplossing inzake het geschil met Indonesië te komen en daartoe eventueel zelf terug te treden en de soevereiniteit over te dragen, met grote argwaan gadeslaat. Verstandelijk begrijpt men deze koers, emotioneel wijst men hem in feite af, ook al omdat men in een internationalisatie niet alleen op theoretische gronden, maar vooral ook uit praktische overwegingen (b.v. taalmoeilijkheden) zeer weinig vertrouwen heeft.

b. Bij de Europese gemeenschap liggen de zaken betrekkelijk eenvoudig; men is naar Nederlands-Nieuw-Guinea gekomen voor het vervullen van een bepaalde taak. Men heeft zich daaraan met hart en ziel gezet en zou deze ook gaarne voortzetten c.q. afronden. Thans echter ziet men - vooral tengevolge van de houding van het Nederlandse thuisfront - de kansen op normale beëindiging van het begonnen werk vervagen zo niet ernstig in gevaar

- gebracht -

x) Men dient overigens niet de betekenis te onderschatten van de reeds in 1950 aan de gemengde Nederlands-Indonesische commissie overhandigde rekestes, petities en moties, welke tegen overdracht aan Indonesië waren en vóór zelfbeschikking en voortzetting van het Nederlands bestuur; veelzeggend is voorts ook, dat reeds toen het Indonesische lid dezer missie tijdens zijn bezoek aan Nederlands-Nieuw-Guinea extra politiebewaking nodig had tegen de Papoea's.

gebracht. Het gevolg is, dat men zich meer en meer concentreert op wat een dergelijke gang van zaken voor de eigen toekomst lijkt in te houden en derhalve enerzijds om garanties en bijzondere bescherming vraagt en anderzijds in toenemende mate afziet van het maken van plannen en het nemen van initiatieven op het eigen werkterrein; met een zekere gelatenheid en zonder veel inspiratie vervult men nog zijn taak, als het ware in afwachting van de als onvermijdelijk geziene liquidatie; dikwerf gaat deze instelling bovendien duidelijk gepaard met een bijna persoonlijke bitterheid tegen het Nederlandse thuisfront, dat hen ginds in de steek laat c.q. "verraadt".

c. De Chinezen tenslotte en de andere Aziatische bevolkingsgroepen verkeren m.m. in een analoge stemming. Men zou gaarne willen blijven doorwerken, doch is bevreesd voor de toekomst, ziet weinig heil in blijven en zoekt naar mogelijkheden om aan de in brede kring als onvermijdelijk beschouwde overdracht persoonlijk te ontkomen, door evacuatie, door emigratie, met behulp van kapitaalsvlucht etc.

d. Al met al vertoont derhalve de Nieuw-Guinea-samenleving een labiel beeld; tegelijkertijd echter is op zichzelf in Nederlands-Nieuw-Guinea nog steeds alle potentieel aanwezig om positief de taak waarin men oprecht gelooft en welks resultaten men dagelijks voor ogen ziet, voort te zetten, mits slechts het vertrouwen in de toekomst kan worden gegeven c.q. hersteld.

Het behoeft geen betoog, dat het tegendeel - stopzetting c.q. afbraak van de ontwikkelingswerk - door zijn ernstig frustrerende werking tot desastreuze gevolgen aanleiding zal geven.

Voor de Nederlandse Regering blijft derhalve geen andere keuze over dan het - overigens algemeen in Nederlands-Nieuw-Guinea als juist erkende - open en soepele beleid, krachtig en vastberaden voort te zetten.

8. Met grote erkentelijkheid wenst ondergetekende op deze plaats - alvorens over te gaan tot een gedetailleerde bespreking van de reis - gewag te maken van de alom gedurende zijn reis door Nederlands-Nieuw-Guinea ondervonden medewerking, zowel van de centrale als van de lokale burgerlijke en militaire autoriteiten en instanties, die door minutieuze voorbereidingen en een doelmatige programmering een zo groot mogelijk rendement van het bezoek wisten te verzekeren. Ook voor de hem in vele vormen geboden gastvrijheid spreekt ondergetekende gaarne langs deze weg nogmaals zijn oprechte dank uit.